

ences and Philosophy, III, Cambridge 1993, s. 161-203; Cevat İzgi, *Osmanlı Medreselerinde İlim*, İstanbul 1997, I-II; Ekmeleddin İhsanoğlu v.dğr., *Osmanlı Astronomi Literatürü Tarihi*, İstanbul 1997, I-II; a.m.f. v.dğr., *Osmanlı Matematik Literatürü Tarihi*, İstanbul 1999, I-II; a.m.f. v.dğr., *Osmanlı Coğrafya Literatürü Tarihi*, İstanbul 2000, I-II; a.m.f. v.dğr., *Osmanlı Musiki Literatürü Tarihi*, İstanbul 2003; a.m.f. v.dğr., *Osmanlı Askerlik Literatürü Tarihi*, İstanbul 2004, I-II; a.m.f. v.dğr., *Osmanlı Tabii ve Tatbiki Bilimler Literatürü Tarihi*, İstanbul 2006, I-II; İhsan Fazlıoğlu, "Osmanlı Coğrafyasında İlmî Hayatın Teşekkülü ve Dâvud el-Kayserî", *Uluslararası XIII. ve XIV. Yüzyıllarda Anadolu'da İslâm Düşüncesi ve Dâvud el-Kayserî Sempozyumu* (haz. Turan Koç), Kayseri 1998, s. 25-42; a.m.f., *Uygulamalı Geometrinin Tarihine Giriş -el-İknâ fi il-mî'l-misâha-*, İstanbul 2004; a.m.f., "Ali Kuşçu'nun Bir Hendese Problemi ve Sinan Paşa'ya Nisbet Edilen Cevabı", *Divân: İlmî Araştırmalar*, sy. 1 (1996), s. 85-105; a.m.f., "İlk Dönem Osmanlı İlim ve Kültür Hayatında İhvanu's-Safâ ve Abdurrahmân Bistâmî", a.e., sy. 2 (1996), s. 229-240; a.m.f., "Selçuklular Döneminde Anadolu'da Felsefe ve Bilim -Bir Giriş-", *Cogito*, sy. 29, İstanbul 2001, s. 152-168; a.m.f., "İrşad el-Tullab ila İlm el-Hisab [Hesap Biliminde Öğrencilere Kılavuz]", *Divân: İlmî Araştırmalar*, sy. 13 (2002), s. 315-340; a.m.f., "Osmanlı Felsefe-Biliminin Arkaplanı: Semerkand Matematik-Astronomi Okulu", a.e., sy. 14 (2003), s. 1-57; a.m.f., "Ali Kuşçu'nun el-Muhammediyye fi el-hisab'ının 'Çift Yanlıs' ile 'Tahilî' Hesabı Bölümü", *Kutadgubilig*, sy. 4, İstanbul 2003, s. 135-155 (3. sayıda yayımlanan aynı adlı makalenin düzeltilmiş halidir); a.m.f., "Osmanlı Klasik Muhasebe Matematik Eserleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, I/1, İstanbul 2003, s. 345-367; a.m.f., "Osmanlı Düşünce Geleneği'nde 'Siyasî Metin' Olarak Kelâm Kitapları", a.e., I/2 (2003), s. 379-398; a.m.f., "İki Ucu Müphem Bir Köprü: 'Bilim' ile 'Tarih' ya da 'Bilim Tarihi'", a.e., II/2 (2004), Türk Bilim Tarihi özel sayısı, s. 24-26; a.m.f., "Türk Felsefe-Bilim Tarihi'nin Seyir Defteri (Bir Önsöz)", *Divân: İlmî Araştırmalar*, sy. 18 (2005), s. 1-57; a.m.f., "Cebir", *DİA*, VII, 195-201; a.m.f., "Hendese", a.e., XVII, 199-208; a.m.f., "Hesap", a.e., XVII, 244-257, 257-260, 262-265, 266-271; a.m.f., "Hulâsatü'l-hisâb", a.e., XVIII, 322-324; a.m.f., "İlm-i Menâzir", a.e., XXII, 131-132; a.m.f., "Kadzâde-i Rûmî", a.e., XXIV, 98-100; a.m.f., "Mesâha", a.e., XXIX, 261-264; a.m.f., "Mîrim Çelebî", a.e., XXX, 160-161; a.m.f., "Ahmed Efendi (Taşköprülüzâde)", *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, İstanbul 1999, I, 122-124; a.m.f., "Davud Kayserî", a.e., I, 370-371; a.m.f., "İsmail Efendi (Gelenbevi)", a.e., I, 666-669; Aykut Kazancıgil, *Osmanlılar'da Bilim ve Teknoloji*, İstanbul 1999; Hüseyin Gazi Topdemir, *Takiyüddin'in Optik Kitabı*, Ankara 1999; Remzi Demir, *Takiyüddin'de Matematik ve Astronomi*, Ankara 2000; *The Enterprise of Science in Islam: New Perspectives* (ed. Abdelhamid I. Sabra - J. P. Hogendijk), London 2003; Semuhi Sonar, "İbrahim Edhem Paşa'nın Kitabı Usulü'l-hendese'si Hakkında", *Araştırma*, II, Ankara 1964, s. 145-178; F. Jamil Ragep, "Freeing Astronomy from Philosophy: An Aspect of Islamic Influence on Science", *Ostris*, 2. seri: XVI, Bruges 2001, s. 49-71; a.m.f., "Tusi and Copernicus: The Earth's Motion in Context", *Science in Context*, XIV/1-2, Cambridge 2001, s.

145-163; a.m.f., "Ali Qushji and Regiomontanus: Eccentric Transformations and Copernican Revolutions", *Journal for the History of Astronomy*, XXXVI, Cambridge 2005, s. 359-371; *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, II/2, İstanbul 2004, Türk Bilim Tarihi özel sayısı; *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, İstanbul 1999, I-II.

İHSAN FAZLIOĞLU

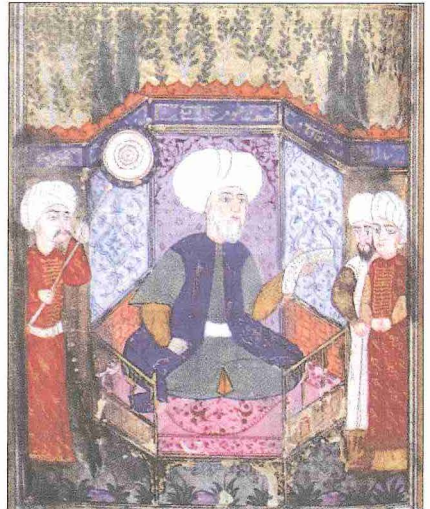
2. Edebiyat. Coğrafi genişlik, ortaya konulan eser yoğunluğu, nazım şekil ve türlerindeki çeşitlilik bakımından bir medeniyeti temsil eden Osmanlı edebiyatı şiir merkezli bir edebiyat olup Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Cumhuriyet dönemine kadar geçen sürede üç koldan ilerlemiştir. Sanatçıların kullandığı nazım şekilleri, türleri ve kısmen muhtevaları ile birbirinden ayrılan bu kollar medrese çevresindeki eğitilmiş zümre ile aydınlar arasında teşekkül eden, Arap ve özellikle Fars edebiyatının etkisiyle kuralları belirlenip zamanla klasik bir üslûba erişen divan şiiri, tasavvuf çevrelerinde meydana getirilen tekke şiiri ve merkezden uzakta, öğrenim görmemiş "halk şairlerinin saz eşliğinde söyledikleri manzumeler" olarak tanımlanan halk şiiri adlarıyla bilinir. Bunun yanında Osmanlı edebiyatının bilhassa son devrede Tanzimat, Servet-i Fünûn, Fecr-i Âti gibi zaman dilimlerine ve edebiyat anlayışlarına göre tasnif edildiği görülmektedir.

a) **Divan Şiiri.** Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren şairlerin yüzyıllar boyunca edindikleri sanat tecrübesiyle siyasal ve sosyal değişimleri İslâm medeniyeti içinde yoğunlukla aruz vezniyle meydana getirdikleri edebiyat bugün klasik Türk edebiyatı veya daha yaygın bir ifadeyle divan edebiyatı adıyla bilinir. Türk milletinin Osmanlı tarihi sürecindeki kültür ve sanat birikimini konu edinen bu kuralcı, şekilci ve seçkin edebiyat estetik ve sanat örgüsü, vezni, kafiyesi, yayıldığı sahalar, etki alanları, nazım şekilleri, türleri, kaynakları, konuları, muhtevaları ve üslûbu, mazmunları, mecazlarıyla başlı başına Türk medeniyetinin sözcüsü olmuştur. Osmanlı edebiyatı İslâm medeniyeti birikiminin ilhamıyla XIII. yüzyılın ikinci yarısında teşekkül etmeye başlamış ve Osmanlı Beyliği'nin kuruluşundan Fâtihten Sultan Mehmed zamanına kadar (XV. yüzyıl ortaları) belli bir olgunluk seviyesine ulaşarak hazırlık devrini tamamlamıştır. Bu dönem eserlerinde sonraki dönemlere oranla daha çok Türkçe kelime kullanıldığı, ancak aruz vezninin Türk diline henüz tam uygulanmadığı dikkat çekmektedir. Yerli örnekleri olmadığı için daha ziyade tercü-

me ve uyarılma yoluyla meydana getirilen eserlerin çokça görüldüğü bu devri, şiir sanatında önemli ilerlemelerin kaydedildiği Yavuz Sultan Selim zamanına kadar (XVI. yüzyıl başları) süren bir geçiş devri takip eder. Ardından yaklaşık bir asırlık ihtişam devri, Kanûni Sultan Süleyman döneminde başlayıp I. Ahmed zamanına kadar (XVII. yüzyıl başları) uzanacak bir klasik çağ yaşanır. Osmanlı edebiyatının olgunluk devri denilebilecek bu dönemin başlarında Türkçe kelimelerle şiir yazma esasına dayanan Türkî-i basîf, sonlarına doğru da aşırı süs ve sanatın, fikri gizlemenin, uzayıp giden tamlamaların ve ince hayallerin öne çıkarıldığı sebki Hindî akımı kendini göstermiş, IV. Mehmed zamanına kadar (XVIII. yüzyıl ortaları) süren bu dönemin ardından Osmanlı edebiyatı, şairlerin ancak şahsî üslûplarıyla öne çıkabildikleri bir süreçte giderek Tanzimat yıllarına kadar devam etmiştir. Tanzimat sonrasında şekil ve üslûp bakımından divan edebiyatına itibar edenler çıkmışsa da bunların eserleri genelde eski ustaları taklit veya yeniliğe açılan fanteziler olarak kalmıştır.

Anadolu beyliklerinin devletleşme ve siyasî mücadele çağı olan XIV. yüzyılda, edebiyat ve sanat faaliyetleri siyasî güç ve iktidar etrafında kümelenen sanatçılar tarafından beylik merkezleriyle saraylarda yürütülmüştür. Bir kısmı Türkçe'den başka dil bilmeyen yöneticilerin çevresinde

Divan şairlerinden Celâlî'nin meclisini tasvir eden bir minyatür (Aşık Çelebi, *Tezkire*, Millet Ktp., Ali Emîrî, Tarih, nr. 772, vr. 93*)

Batı Türkçesi'nin millî bir yazı dili haline getirilmesine kapı aralayan bu dönemde didaktik, tarihî, ahlâkî, hamâsî ve dinî konulu tercüme eserler dikkati çeker. XIV. yüzyılda öne çıkan şair ve yazarlar arasında *Garibnâme* adlı ahlâkî-tasavvufî mesnevinin yazarı Aşık Paşa, *Manîku't-tayr*'ı nazmen tercüme eden Gülşehrî, *Süheyî ü Nevbahâr* mesnevisiyle tanınan Hoca Mesud, *Hurşidnâme*'nin yazarı Şeyhoğlu, sultanlar huzurunda hikâyeler anlattığı için "Meddah" lakabıyla bilinen *Varaka vü Gülşah* şairi Yûsuf, beşerî aşk konulu *Aşknâme* mesnevisi yazarı Mehmed, *Kıssa-i Yûsuf* adlı mesnevileriyle bilinen Darîr ve Sûlî Fakih ile *Kitâbü Evsâfî mesâcidi's-şerîfe* yazarı Ahmed Fakih, *Gül ü Hüsrev* şairi Tutmacı sayılabilir. Ancak asrın en büyük şairi, divanı yanında *İskendernâme* ve *Cemşid ü Hurşid* adlı mesnevileriyle tanınan Ahmedî'dir. Germiyan'da (Kütahya) yetişip Osmanlı hizmetinde ikbale eren Ahmedî'nin Osmanlı şiirinin temellendirilmesinde önemli bir yeri vardır.

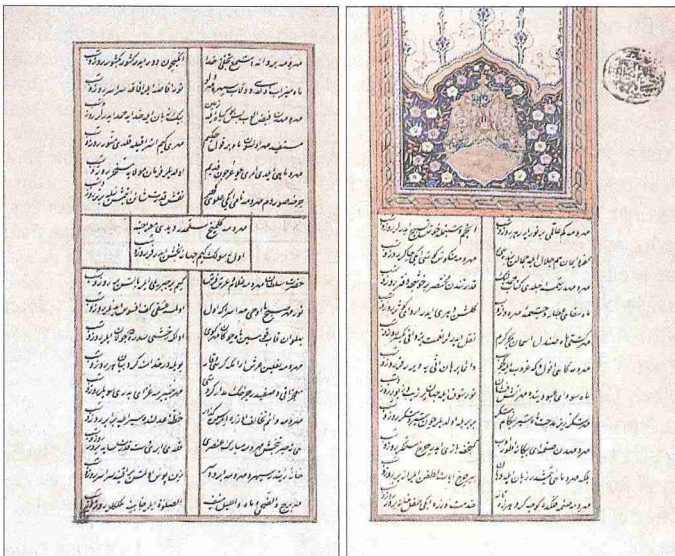
XV. yüzyılda Osmanlı Devleti siyasî ve coğrafi büyümeye paralel olarak edebiyat alanında da gelişme göstermiştir. Telif eserlerin yazılmaya başlanması, İran edebiyatı etkisinden nisbeten bağımsız bir edebiyat ortamının oluşması, şiirde yerli anlayışın hâkim olması Osmanlı şiirini belli bir olgunluğa erdirmiş, edebiyat dili alıntı kelimelerle zenginleşmiş ve gittikçe aruzaya uygun hale gelmiştir. Bu yüzyılda II. Murad (Murâdî), Fâtih Sultan Mehmed (Avnî) ve II. Bayezid (Adlî) gerek yazdıkları şiirlerle gerekse şairleri ve sanatçıları koruyup gözeterek edebiyata destek vermişlerdir. Bilhassa Fâtih'in desteği edebi-

yatın gelecek zamanlarını da etkileyecek bir genişlikte olmuş, Osmanlı hânedanı arasında şairleri himaye bir geleneğe dönüşmüştür. XV. yüzyılda Osmanlı edebiyatının temsilcileri durumundaki şairlerden ilki çok sayıdaki eseri yanında *Çengnâme* adlı mesnevisiyle bilinen Ahmed-i Dâî'dir. Şeyhî ise şiire olgunluk kazandırmış, gazelleri ve kasideleri kadar *Hüsrev ü Şîrin* mesnevisi ve *Harnâme* adlı mizahî eseriyle tanınmıştır. Fâtih'in vezirlerinden olup şiire estetik derinlik katan Ahmed Paşa ile aruzu sade Türkçeyle buluşturan Necâtî Bey bu çağın diğer usta şairleridir. Kadın duyarlılığını terennüm eden Zeyneb Hatun ile Mihrî Hatun'u, Fâtih'in uzun yıllar vezirliğini yapan Mahmud Paşa ile (Adnî) Karamânî Mehmed Paşa'yı (Nişânî), Şehzade Korkut'la (Harîmî) maiyetinde pek çok şair (sonraları Cem şairleri adıyla anılan Türâbî, Aynî, Sa'dî, Kandî, La'î) barındıran Cem Sultan'ı, Osmanlı edebiyatındaki ilk şehrengiz müellifi Mesihî'yi, Karamanlı Nizâmî'yi, sade Türkçe'ye önem veren Sarıca Kemal'i bu devrin diğer önemli şairleri arasında saymak mümkündür. Bazıları mesnevi de yazan bu şairlerin dışında mesnevileriyle tanınan şairler içinde *Mevlid* (*Vesiletü'n-necât*) yazarı Süleyman Çelebi, *Bahrü'l-hakâyık* ve *Letâyifnâme* yazarı Hatiboğlu, *Muhammediyye* müellifi Yazıcıoğlu Mehmed, *Gülşen-i Râz* mütercimi Elvân-ı Şîrâzî, *Yûsuf u Züleyhâ*, *Leylâ vü Mecnûn*, *Kıyâfetnâme* gibi mesnevileriyle tanınan Hamdullah Hamdi, *Fürkatnâme*'siyle bilinen Halîfî, *Hevesnâme* ve *Mahrîse-i İstanbul Fetihnâmesi* ile tanınan Tâcîzâde Câfer Çelebi, ilk Osmanlı sâkinâmesi sayılan *İşretnâme*'nin müellifi Revânî Çelebi, II. Bayezid devri

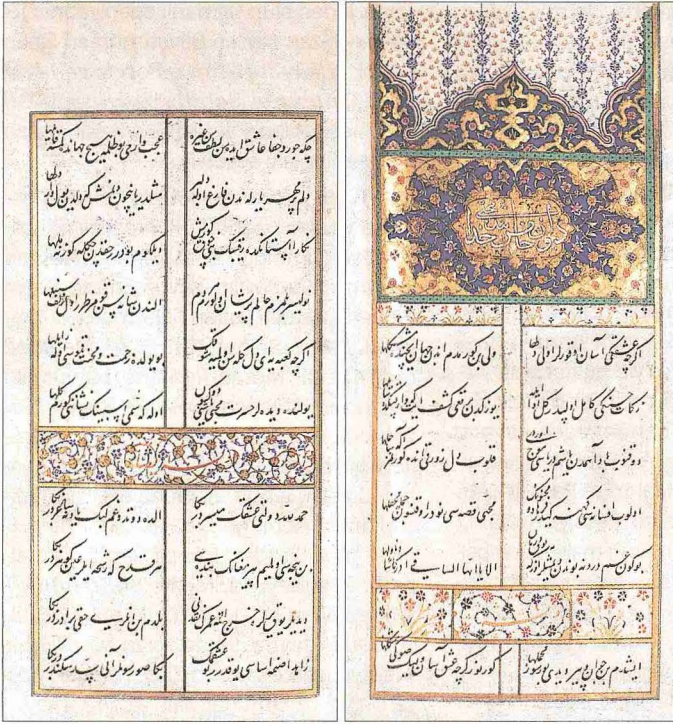
şairlerinden olup Osmanlı edebiyatının ilk hamse yazarı sayılan Bihîştî Ahmed Sinan Çelebi, *Hikâyet-i Şîrin ü Pervîz* ve *Rivâyet-i Gülgûn u Şebdîz* ile *Hüsn ü Dil* adlı mesnevilerin yazarı Âhî Benli Hasan gibi isimler zikredilebilir.

XVI. yüzyıl, gerek şairlerin çokluğu gerekse yazılan eserlerin konularındaki çeşitlilik bakımından Osmanlı edebiyatının ihtişam çağı sayılır. Yavuz Sultan Selim (Selîmî), Kanûnî Sultan Süleyman (Muhibbî), II. Selim (Selîmî, Tâlibî), III. Mehmed (Adlî) ve III. Murad (Murâdî) bu yüzyılın sultan şairleri arasında yer alır. Nihânî, *Gazavatnâme-i Mihaloğlu Ali Bey* adlı mesnevisiyle bilinen Sûzî Çelebi, *Pendnâme* yazarı Güvâhî, kırkın üzerinde eserin müellifi Lâmîî Çelebi, genç yaşta öldürülen Fîgânî, "Deli Birader" lakaplı Gazâlî, Kemalpaşazâde, Hayretî, Meâlî, *Selîmnâme*'siyle tanınan İshak Çelebi ile Şükri-i Bitlîsî, Usûlî, devrin üstadı olan ve şiiri bir mektep haline getiren Zâtî, Farsça-Türkçe manzum bir lügat olan *Tuhfe*'siyle bilinen Şâhidî, Türkî-i basîf akımının öncülerinden olup *Mecmau'n-nezâir* adlı nazîre mecmuasıyla tanınan Edirneli Nazmî, Hayâlî Bey, *Gül ü Bülbül* müellifi Kara Fazlî, hamse şairi Celîfî, Kanûnî'nin meziyet ve faziletlerine dair *Ahlâk-ı Süleymânî*'si ile bilinen Fevrî, Ubeydî, Emrullah Emrî, Helâkî, denizcilikle ilgili kasidesiyle tanınan Âgehî, *Şâh u Gedâ* ve *Yûsuf u Züleyhâ* şairi Taşlıcalı Yahyâ Bey, Makâlî, *Nakş-ı Hayâl* mesnevisiyle bilinen Âzerî, Ulvî, Prizrenli Şem'î, Meyfî, *Riyâzü'l-cinân* ve *Cilâü'l-kulûb* adlı eserleriyle tanınan Cinânî, *Netâyicü'l-fünûn* adlı ansiklopedik eserin yazarı Nev'î, pek çok eseriyle devrin önemli siması olan Âhî Mustafa Efendi ve çağın sultanü's-şuarâsı Bâkî, *Hilye* müellifi Hâkânî bu dönemin önemli isimleridir. Osmanlı sınırları dışında yetişmiş olmasına rağmen Osmanlı edebiyatını derinden etkileyen Fuzûlî ile hemşehrisi Rûhî ve Kırım Hanı II. Gazi Giray da Osmanlı edebiyatının önemli şairlerindedir.

XVII. yüzyıl divan şiiri bir önceki yüzyılın sağlam temelleri üzerinde gelişirken üslûpta yeni arayışlara girilmiş, yüzyılın ilk yarısında sebki-Hindî, son çeyreğinde hikemî şiir ön plana çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nde duraklamanın, askerî ve siyasî başarısızlıkların yaşanmaya başladığı bu dönemin sultanları arasında I. Ahmed (Bahî) ve IV. Murad (Murâdî) şiirle de uğraşmıştır. Yüzyılın şairleri ise *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi ve antoloji mahiyetindeki tezkiresiyle tanınan Kafzâde Fâizî, *Şehnâme* adlı eseriyle öne çıkan Ganîzâde Meh-

Seyh Galib
divanının
ilk iki sayfası
(Süleymaniye Ktp.,
Pertev Paşa,
nr. 408)

Muhibbî
divanının
ilk iki sayfası
(Nuruosmaniye Ktp.,
nr. 3873)

med Nâdirî, rubâî üstadı Azmîzâde Hâletî, *Sihâm-ı Kazâ* adlı hiciv mecmuası yanında muhteşem kasideleriyle tanınan Nefî, dönemin en güzel hamsesini kaleme alan Nev'îzâde Atâî, samimi edalı gazelleriyle ünlü şeyhülislâm Zekeriyâzâde Yahyâ Efendi, siyer ve tezkire müellifi Riyâzî, sebk-i Hindî'nin önemli isimlerinden Fehîm-i Kadîm, Şeyhülislâm Bahâî Mehmed Efendi, Cevrî İbrâhim Çelebi, hezliyyât şairi Bahâî-i Küfrî, devrinin üstadı sayılan Nâilî-i Kadîm, tezkire yazarı Rızâ, Nedîm-i Kadîm, sebk-i Hindî ustası Neşâtî, *Teşrifâtü's-Şuarâ* adlı tezkiresiyle bilinen Güftî, Mevlevî şairlerin önde gelenlerinden Fasîh Ahmed Dede, Râmi Mehmed Paşa ve devrin hikemî üslûbunu temsil eden Nâbî ile onun zaman zaman rakibi konumunda olan Sâbit'tir.

XVIII. yüzyıl, Osmanlı şiirinin İran edebiyatından uzaklaşıp mahallîleştiği dönemdir. Manzumelerinde ve bilhassa şarkılarında Lâle Devri İstanbulu'nu canlı hayat sahneleriyle anlatan Nedîm, Osmanlı edebiyatının en orijinal şahsiyetlerinden biridir. Şiir diline kısmî bir sadeleşmenin de görüldüğü bu yüzyılın şair sultanları arasında III. Ahmed (Necîb) ve III. Selim (İlhâmî); diğer şairler içinde Osmanzâde Ahmed Tâib, Nazîm, tezkire müellifi İsmâil Belîğ, na'atları ve *Edhem ü Hüma* mesnevisiyle tanınan Na'tî Mustafa, Arpaemînzâde Sâmî Bey, Şeyhülislâm Ebûishakzâde İshak Efendi, Sâkîb Dede, Nedîm yolun-

da yürüyen İzzet Ali Paşa, manzum *Meşnevî* tercümesiyle tanınan Nahîfî, tezkire yazarı Sâlim, Şeyhülislâm Ebûishakzâde Esad Efendi, hikmetli söyleyişin ustası Vezir Koca Râgîb Paşa ile onun yanında yetişen nüktedan şair Haşmet, Fitnat Hanım, Tokatlı derberber şair Kâfî, Esrar Dede, Hoca Neş'et, *Lutfiyye* adlı nasihatnâmenin şairi Sünbülzâde Vehbî ve *Hûban-nâme* ile *Zenannâme* adlı orijinal mesnevilerin sahibi Enderunlu Fâzıl gibi isimler öne çıkmaktadır. Bu yüzyılı Osmanlı tasavvuf şiirinin büyük temsilcisi, *Hüsn ü Aşk* yazarı Şeyh Galib kapatır. Dönemin mutasavvif şairleri arasında Sezâî-yi Gülşenî, Bursalı İsmâil Hakkı, na'tlarıyla tanınan Neccârzâde Rızâ Efendi ile Erzurumlu İbrâhim Hakkı ilk akla gelen isimlerdir.

Divan edebiyatının Batı tesirindeki Türk edebiyatı karşısında çökmeye yüz tuttuğu XIX. yüzyılda artık usta şair yok gibidir. Ancak eskinin bir nevi tekrarı olabilecek isimler arasında Enderunlu Vâsîf, *Gülşen-i Aşk ve Mihnet-keşân* adlı önemli eserleri de bulunan İzzet Molla, Edhem Pertev Paşa, *Sâkinâme*'siyle bilinen Aynî, Leylâ Hanım, Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey, Şeref Hanım, Encümen-i Şuarâ'nın önde gelenlerinden Leskofçalı Galib, Yenişehirli Avni Bey, Kâzım Paşa, Hersekli Ârif Hikmet Bey sayılabilir. Divan şiiri tarzında eserler veren Ziyâ Paşa, Nâmîk Kemal, Şinâsi gibi isimler Tanzimat dönemi Türk edebiyatının da önemli isimleridir.

XIX. yüzyılın siyasal ve toplumsal değişim süreci içinde Osmanlı edebiyatçıları Tanzimat hareketiyle birlikte, uzun zamandır büyük şair yetiştiremediği için estetik bakımdan sözünü tamamlayıp tekrara dönüşmüş olan divan şiirini yavaş yavaş terk ederek nesri de önemseyen Batı kaynaklı bir edebiyat anlayışını benimsemeye başlamışlardır. Böylece kendine özgü sanat anlayışı, duyu ve şiir dünyası, sanatlı bir dili, İslâm dini ve tasavvufa dayalı düşünce örgüsü olan bu şekilci ve kuralcı edebiyat yerini Batı tesirinde bir edebiyata bırakmıştır. Osmanlı edebiyatı yüksek bir değer taşıması, yer yer saf ve güzel örnekler ortaya koyması, duyu ve heyecanları, ifade güzelliği, dili, beyit ve mısra yapısıyla, yoğun sanat gücü ve söyleyişle beş yüzyılı aşkın bir zaman Osmanlı toplumunun söz gücü ve sanat zevkinin en önemli bölümünü temsil etmiş, bütün Türk tarihi içinde en uzun soluklu edebiyat olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

- Hıfzı Tefvîk v.dğr., *Türk Edebiyatı Nümünele-ri*, İstanbul 1926, s. 46-81; Köprülü, *Eski Şairlerimiz Divan Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1934, tür.yer.; Necmettin Halil Onan, *İzahlı Divan Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1940, tür.yer.; Vasfî Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri Antolojisi*, Ankara 1963, tür.yer.; Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, İstanbul 1964, tür.yer.; a.mlf., *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, İstanbul 1966-67, I-II, tür.yer.; Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler* (haz. Zeynep Kerem), İstanbul 1969, s. 143-196; a.mlf., "Eski Şiir", *Oluş*, sy. 18, İstanbul 1939, s. 278; Yahya Kemal, *Edebiyat Dair*, İstanbul 1971, s. 30-31; Nihad Sâmî Banarlı, *Şiir ve Edebiyat Sohbetleri*, İstanbul 1976, s. 9-13; Günay Kut, "18. Yüzyıl Türk Edebiyatına Toplu Bakış", *Osmanlılar'da ve Avrupa'da Çağdaş Kültürün Oluşumu*, İstanbul 1986, s. 263-276; Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı: Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul 1994, s. 156-165; Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1994, s. 65-66, 75-76, 93-94, 101-103, 149-151, 175-177, 203-205, 228-230; *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler* (haz. Mehmet Kalpaklı), İstanbul 1999, tür.yer.; Osman Horata, "Zihniyet Çözülüşünden Edebî Çözülüşe: Lale Devri'nden Tanzimat'a Türk Edebiyatı", *Türkler* (nşr. Hasan Celal Güzel v.dğr.), Ankara 2002, XI, 573-592; Mustafa İsen, "Başlangıçtan XVIII. Yüzyıla Kadar Türk Edebiyatı", *Türkler*, XI, 532-572; a.mlf. v.dğr., *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara 2002, s. 55-170, ayrıca bk. tür.yer.; Gencay Zavotçu, *Eski Türk Edebiyatı: Yüz Yıllara Göre Nazım ve Nesir*, Ankara 2005, s. 20, 24, 33, 39, 78, 87, 128, 164, 200, 215, 227; Ali Canip [Yöntem], "Divan Edebiyatında Mahallî ve Millî Cephe", *HM*, sy. 125 (1929), s. 2; Annemarie Schimmel, "Alman Gözüyle Divan Edebiyatı", *DTCFD*, XI/1-3 (1953), s. 355-361; İskender Pala, "Osmanlı Edebiyatı", *Osmanlı Ansiklopedisi: Tarih, Medeniyet, Kültür*, İstanbul 1993, IV, 147-201; Mustafa Uzun, "Divan Edebiyatı", *TDEA*, II, 329-339; Ömer Faruk Akün, "Divan Edebiyatı", *DİA*, IX, 389-427.